

СТАНОВИЩЕ НА СЪЮЗА НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ ОТНОСНО ПЛАГИАТСТВОТО

1. Плагиатството е проява, която в последните години заема трайно място в практиката. Новото при актуалната ситуация се състои в следното:

- случаите на плагиатство, които се огласяват публично, стават обичайно явление;
- появяват се в различни научни области;
- засягат лица на различни позиции в научната сфера;
- свързани са с медиен шум, последван от постепенно омаловажаване на проблема.

Същевременно плагиатството е припознавано в чуждата практика като изключително опасно явление. Медийната реакция срещу него в чужбина е изключително остра. Разкриването на плагиатство води до много тежки последици за плагиаторите – отнемане на звания, край на политическа кариера (включително на министри, като например в Германия). За плагиатството се водят остри публични дебати. Неговите прояви се оценяват като едно от най-опасните явления, свързани със съвременното състояние на научната дейност.

2. Публично огласяваните и силно дискутирани случаи на плагиатство компрометират научната общност и дават основание за редица крайно отрицателни за българската наука изводи. Те подсилват сравнително широко разпространяваните отрицателни представи за организацията на българската наука, за критериите, на които се подчинява научното израстване, за качеството на научната продукция. В самата научна общност те внасят недоверие, чувство на неудовлетвореност и тревожност. В едно публикувано международно изследване българските учени се сочат като едни от най-изявените плагиатори в световен мащаб.

Въпросът с ограничаване на плагиатството е в пряка връзка със състоянието на научната сфера. Няма да е преувеличено, ако се твърди, че то е продукт на съвременната организация на науката и висшето образование. Превърнали се в затворени общности, отделните научни звена започват безконтролно да провеждат кадрова политика, често пряко подвластна на едноличното ръководство на декани, ректори или директори. Стига се до случаите, когато ректорско ръководство поощрява плагиатството или лице на тази длъжност пряко участва в подобна проява.

Характерно за плагиатството в съвременните български условия е, че то се проявява в контекста на занижен контрол над кариерното израстване. Свързано е и с модното явление на „поръчкови“ (писани от друг) дисертации и хабилитационни трудове. Проявите на плагиатство се увеличават в условията на остра конкуренция, на безконтролна възможност чрез мними научни постижения да се заемат добри кариерни позиции или да се получи обществена известност.

Преследването на количествени показатели и на недотам прецизни „наукометрични“ критерии рязко увеличава риска от нарушения на научната етика и от прояви на плагиатство. Особено благоприятни са широко разпространените практики на „нагласени“ журита, които се формират безпринципно, по внушение, не и без ясно изразения комерсиален момент; журита, повечето членове на които само повърхностно се запознават със съответните научни трудове. Утежняващ ситуацията фактор са и ограничените прояви на научна критика, подценяването и пренебрегването на научното рецензиране.

Също така трябва да се посочат и ограничените възможности на етичните комисии, чиито решения имат само пожелателна стойност, както и практиката в редица случаи на ограничаване на техните прерогативи от ректорски/директорски ръководства.

Не е без значение и силното разпространение на псевдонаучни публикации, както и оформянето на цели паранаучни направления.

Благоприятна среда за различни нарушения на принципите на научни изследвания и на кариерното израстване осигуряват и медиите, които безкритично утвърждават като научни постижения прояви на паранаука или налагат като лидери на общественото мнение лица със съмнителни качества на учени.

Характерно за съвременната ситуация е, че плагиатството

- се проявява в различни научни направления;
- наблюдава се в различни по вид и местоположение университети и други научни институции

(т.е. няма географски ограничения в страната);

- обхваща представители на научните среди от всички възрасти.

Нещо повече, нагласи към плагиатство се формират, и то масово, още в студентските години. Това става чрез широко разпространената форма на писане на курсови работи, които в значителната си част са буквално преписани от интернет източници. Между университетските преподаватели масово е разпространена констатацията за практиката „copy – paste“, като нещо обичайно за студентските работи.

Освен същинското (явно) плагиатство – заимстване (присвояване) и използване като свои на чужди текстове, съществуват и многобройни случаи на скрито плагиатство. Те заслужават също голямо внимание, защото създават хранителната среда, при която плагиатството вирее. Такива са случаите на мнимо съавторство и на използване на чуждо авторство (чрез принуда или доброволно, най-вече поради материална облага).

3. Борбата с плагиатството е изключително трудна. Законодателната практика показва, че то е трудно доказуемо и че подлежи на юридически спекулации поради непълно и неточно формулирани законови норми. Практиката по приложение на съответните законоположения за плагиатството отблъсква административни и научни органи и етични комисии от борбата с него, защото тя изглежда дълга, трудна, свързана с материални разходи и обикновено е с неясен резултат. Практиките на отделни университети и други академични институции свидетелстват, че срещу него борбата се води с нежелание; разобличаването на плагиатство често води до обвинения в злепоставяне на институцията от страна на ръководството.

Същевременно трябва да се посочи, че в научната общност съществуват крайно отрицателни нагласи към плагиатството и определено желание за неговото ограничаване. За наличието на интерес свидетелства и отзвукът в академичните среди и медиите от проведената от Съюза на учените в България кръгла маса за плагиатството в науката през ноември 2014 г.

Какви мерки трябва да се осъществят за ограничаване на плагиатството?

1. На първо място трябва да се постави пряката борба с прояви на плагиатство и на сходни с тях практики. Това означава още на ниво студенти да се пресичат опитите да се представят чужди тестове като свои (изключване на Интернет плагиатството като практика). Същото се отнася и за магистърските тези и за дисертациите. Възможните мерки в това отношение не са нещо необичайно, още повече, че съществуват и утвърдени чужди практики и технологии в тази насока.

2. Следващата стъпка е преосмисляне на критериите за оценка на научните работи и респективно на кариерното развитие.

3. Разширяване на възможността определени университетски/гилдийни органи (например етични комисии) да могат да налагат резултатни наказания. Това е безспорно най-добрият начин за регулиране на проблемите вътре в научната сфера.

4. Въвеждане на арбитражна система, която да предотвратява обратната страна на явлението (оклеветяването) – възможни неаргументирани и неверни обвинения в плагиатство.

5. Създаване на Национална етична комисия за наука и висше образование, както и на контролен орган, който да наблюдава кариерното развитие. Това е особено належащо при сегашната ситуация на административен феодализъм, когато отделни университетски ръководства/ректори действат безконтролно и без ограничения.

6. Въвеждане на строги санкции като отнемане на звание, понижаване в длъжност, недопускане за определен период до конкурс, изваждане от съответния (изборен или по назначение) орган, изключване от съответната професионална гилдия (напр. Лекарски съюз, Дружество на физиците в България и др.).

7. Обсъждане и приемане на промени в съответната законодателна материя, касаеща плагиатството.

8. Може да се помисли и за наказателни (ограничителни) санкции по отношение на членове на журита, на други сходни органи, както и на административни органи, които възпрепятстват или поощряват плагиатството.

Освен посочените мерки, успешната борба с плагиатството може да се води и чрез преосмисляне на критериите за оценка на научната дейност, в частност на критериите, приложими при оценяване на дисертации, хабилитационни и други конкурсни трудове. Това важи и по отношение на формалното

прилагане на критерии, с които в български условия най-често се злоупотребява – например брой публикации.

Преди всичко обаче плагиатството може да бъде ограничено само при провеждане на стриктен контрол над процесите в научната сфера (кариерно израстване, публикационна дейност). Това означава не временни и отделни мерки, а обсъждане на редица промени в сега съществуващата организация на научната дейност.

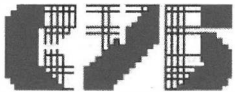
Решаващи за борбата с плагиатството са и два други фактора:

1. Развитие на научната критика и рецензирането (в сравнение с чуждите научни списания в български условия се забелязва подценяване на рецензионните рубрики в научната периодика).
2. Бърза реакция на всеки случай на плагиатство – чрез съответните ПР отдели на университети/институти, както и чрез интензивен контакт с медиите, включително и с реагиране на всяка паранаучна публикация в тях.

В заключение искаме да припомним, че Съюзът на учените в България в последните четири-пет години и неговата Комисия по етика заемат активна позиция по основни спорни проблеми от организацията на научния живот в страната. Като обществена организация със 75-годишно активно присъствие в научния живот на страната, Съюзът има амбицията да бъде свързващо звено за редица идеи и концепции, произлизащи от националната научна общност.

Борбата срещу плагиатството и нарушенията на научната етика са една от неговите основни задачи.

СЕКЦИЯ „БИОЛОГИЯ“ КЪМ
СЪЮЗА НА УЧЕНИТЕ В БЪЛГАРИЯ
ИНСТИТУТ ПО БИОРАЗНООБРАЗИЕ И ЕКОСИСТЕМНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ – БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ

ПОКАНА
11-ТИ „СЕМИНАР ПО ЕКОЛОГИЯ“
С МЕЖДУНАРОДНО УЧАСТИЕ

(26 - 27 април 2018 г., ИБЕИ – БАН, ул. „Ю. Гагарин“ №. 2, София)

ОСНОВНИ ТЕМАТИЧНИ НАПРАВЛЕНИЯ:

- БИОЛОГИЧНО РАЗНООБРАЗИЕ И КОНСЕРВАЦИОННА БИОЛОГИЯ
- БИОТИЧНИ И АБИОТИЧНИ ВЪЗДЕЙСТВИЯ ВЪРХУ ЖИВАТА ПРИРОДА И МЕХАНИЗМИ НА АДАПТАЦИЯ
- ЕКОСИСТЕМНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ, УСЛУГИ И ЕКОЛОГИЧНО ЗЕМЕДЕЛИЕ
- ЛАНДШАФТНА ЕКОЛОГИЯ
- ЕКОЛОГИЯ И ОБРАЗОВАНИЕ
- ДРУГИ КОРЕСПОНДИРАЩИ НАПРАВЛЕНИЯ

Официалната покана на Организационния комитет, регистрационен талон за участие и подробна информация за Семинара можете да намерите на: <http://www.iber.bas.bg/?q=bg>